

დავალების გარეშე „ასევე“ სხვისი საქმეების შესრულება და მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულება

რუბაშვილი მარია

მეთოფიშვილი ეკატერინე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/tuw.2022.24>

აბსტრაქტი. წინამდებარე სტატიის ფარგლებში ვისაუბრებთ კერძო სამართლის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს თუმცა პრობლემატურ საკითხზე, როგორცაა დავალების გარეშე „ასევე სხვისი“ საქმეების შესრულება და მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულება. აღნიშნულ ინსტიტუტთან მიმართებით მსოფლიო სამართლის ლიტერატურაში განსხვავებული შეხედულებები არსებობს. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა იცნობს, აღიარებს და პრაქტიკულ გამოყენებასაც სძენს „Negotiorum Gestio“-ს, თუმცა ზოგიერთი, მათ შორის საქართველოს კანონმდებლობა მხოლოდ დოქტრინალურ დონეზე განამტკიცებს ამ სისტემას, რის გამოც ის ნაკლებად გამოყენებადია სამოსამართლო პრაქტიკაში. აღნიშნული პრობლემატიკიდან გამომდინარე ვეცადეთ წინა პლანზე წამოგვეწია ყველა ის პრობლემა, რის საფუძველზედაც განსახილველმა ინსტიტუტმა ვერ მოახერხა პრაქტიკაში დამკვიდრება, შესაბამისად პრობლემის უკეთ გასააზრებლად გამოვიყენეთ სისტემური კვლევის მეთოდი, ასევე შედარებით-სამართლებრივი მეთოდი და ერთმანეთს დავუპირისპირეთ ქართული და გერმანული სასამართლო პრაქტიკა „ასევე სხვისი“ საქმესთან მიმართებით.

საკვანძო სიტყვები: „ასევე“ სხვისი საქმე, მეპატრონის ნება, საწინააღმდეგოდ შესრულება, დომინუსი, გესტორი

შესავალი

დემოკრატიული სახელმწიფოსა და დამოუკიდებელი საზოგადოების ჩამოყალიბებისთვის მნიშვნელოვანია ისეთი საკანონმდებლო ბაზის არსებობა, რომლითაც სრულიად იქნება მოცული საზოგადოებრივი ურთიერთობის ყველა სფერო, თუმცა, როგორც საკანონმდებლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ადამიანებს სხვადასხვა ფორსმაჟორული სიტუაციების გათვალისწინებით (მაგ: ავადმყოფობა, საზღვარგარეთ ყოფნა, დაუძლეველი ძალა და სხვ.) ხშირად უწევთ ხოლმე სხვა პირის დახმარების მეშვეობით განახორციელონ გარკვეული მოქმედებები. სწორედ აღნიშნული შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად კანონმდებელმა ქართულ

კანონმდებლობაში შემოგვთავაზა „დავალების გარეშე „ასევე“ სხვისი საქმეების შესრულება” როგორც ინსტიტუტის არსებობა, თუმცა აღსანიშნავია რომ დღემდე ეს თემა თითქმის არაა გამოკვლეული მეცნიერულ დონეზე, რის გამოც ჩავთვალეთ ჩაგვეტარებინა კვლევა ამ საკითხზე და გაგვეცა პასუხი ყველა იმ კითხვაზე, რაც დღესაც ბუნდოვანია არა მარტო სასამართლო პრაქტიკისთვის, არამედ თვით კანონმდებლობისთვისაც. წინამდებარე სტატიაში განვიხილავთ დავალების გარეშე „ასევე“ სხვისი საქმის შესრულებას, როგორც მნიშვნელოვან კერძო სამართლებრივ ინსტიტუტს, კერძოდ, თავს მოვუყრით ყველა იმ პრობლემასა თუ გამოწვევას, რომელთა წინაშეც დგას დღეს კერძო სამართალი დავალების გარეშე „ასევე სხვისი“ საქმესთან მიმართებით. თემის პირველი ნაწილი დაეთმობა აღნიშნული ინსტიტუტის ზოგად მიმოხილვას, კერძოდ, კვლევის ერთ-ერთ მეთოდად შემოთავაზებული იქნება აღნიშნულ ინსტიტუტთა სისტემური ანალიზი, რომლის საშუალებითაც მოვახდენთ თანამედროვე დოქტრინაში გავრცელებულ მოსაზრებებზე დაყრდნობით მთავარი პრობლემატიკის განხილვას და საკამათო საკითხებთან დაკავშირებით ჩვენი პოზიციის დაფიქსირებას. ნაშრომის შემდგომ ნაწილებში ხაზს გავუსვამთ ისეთ პრობლემატურ და, ამავდროულად, აქტუალურ თემას, როგორცაა მეპატრონის ნების საწინააღმდეგო შესრულება და ის სამართლებრივი შედეგი, რაც შეიძლება მოყვეს ამგვარ ქმედებას. გარდა ამისა, სტატიის მიწურულს, ჩვენს მსჯელობებსა და პოზიციებს განვამტკიცებთ როგორც გერმანული, ასევე ქართული სასამართლო პრაქტიკის მოშველიებით. განვიხილავთ თუ როგორი მსჯელობები განავითარა ქართულმა და გერმანულმა სასამართლოებმა „ასევე სხვის“ საქმესა და მეპატრონის ნების წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებაზე და სწორედ აღნიშნულზე დაყრდნობით შემოგვთავაზებთ ჩვენეულ დასკვნებსა თუ მიგნებებს, რომლებიც გამყარებული იქნება ქართულ და გერმანულ დოქტრინაში გამოთქმული მოსაზრებებით.

„ასევე სხვისი საქმე“ და დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების ინსტიტუტის გამოყენების სფეროს მონიშვნა

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, იმისათვის, რომ პირის მიერ განხორციელებული ქმედება მივიჩნიოთ დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებად, მნიშვნელოვანია სახეზე გვქონდეს დასახელებული ინსტიტუტის ყველა წინაპირობა კუმულაციურად. მათ შორის რიგით მეორე წინაპირობას წარმოადგენს „სხვისი საქმე“. მაშასადამე, დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების მომწესრიგებელი ნორმების გამოსაყენებლად უნდა დადგინდეს არის თუ არა საქმე სხვისი.

იურიდიულ დოქტრინაში გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, სხვისია საქმე, რომელიც ობიექტურად სხვა პირის (დომინუსის) ინტერესებისა თუ მოვალეობის სფეროს განეკუთვნება, თუმცა ვფიქრობთ, „Negotiorum Gestio“ -ს ინსტიტუტის განხილვისას, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემსრულებლის (გესტორის) ნებას, ვინაიდან სასამართლო პრაქტიკა იცნობს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც პირის ქმედება ფაქტობრივად შეესაბამება დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულების ყველა წინაპირობას, მაგრამ საკამათო ხდება თუ

რამდენად წარმოადგენს ეს „ობიექტურად სხვის საქმეს“. ჩნდება კითხვა, თუ რა ხდება მაშინ, როდესაც გესტორი საქმეს არა მხოლოდ დომინუსის, არამედ მასთან ერთად საკუთარი ინტერესების დასაკმაყოფილებლად ასრულებს ან ასრულებს საქმეს, რომელიც ხორციელდება სხვა პირისთვის მხოლოდ გარეგნულად შესამჩნევი მოქმედების შედეგად, თუმცა არ ივარაუდება შემსრულებლის ნება (ბიჭია, 2016)

აღნიშნულის გამო, გამოიყოფა „სხვისი საქმის“ რამდენიმე სახე, რის თანახმად, „სხვის საქმედ“ ჩაითვლება, როგორც „ობიექტურად სხვისი საქმე“, ისე „ნეიტრალური საქმე“ და „ასევე სხვისი საქმე“. აღნიშნულ ქვეთავში სწორედ ამ უკანასკნელის შესახებ ვისაუბრებთ.

„ასევე სხვისი საქმე“ შეიძლება ითქვას, რომ მისი არსით უპირისპირდება „ობიექტურად სხვის საქმეს“ და წარმოადგენს საქმეს, რომლის მიმართაც, მეპატრონის გარდა, ასევე შემსრულებელსაც აქვს საკუთარი ინტერესი.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ აწესებს ცალკე მუხლით რეგულირებას, მაშასადამე, „ასევე სხვისი“ საქმეც სამოქალაქო კოდექსის 969-ე მუხლის გაგებით მიიჩნევა „სხვის საქმედ“ და სხვისი საქმის შესრულების ნება ამ შემთხვევაშიც პრეზიუმირდება. (რუსიაშვილი, 2020). მაგალითად, ამ თავის ნორმებით რეგულირების სფეროდ შეგვიძლია მივიჩნიოთ ის შემთხვევა, როდესაც პოლიციის დავალების საფუძველზე ხდება კერძო მეწარმის მიერ წესების დარღვევით გაჩერებული ავტომანქანის გადაყვანა საჯარიმო ავტოსადგომზე ავტომანქანის მფლობელის დაუკითხავად და ა.შ (კროპკოლერი, 2014)

ამრიგად, უნდა ითქვას, რომ საქმის შესრულებისას გესტორის მხრიდან საკუთარი საქმის გაძღოლის ნების ვარაუდი არ გამორიცხავს „Negotiorum gestio“-ს ინსტიტუტის გამოყენებას, ვინაიდან, გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, „ასევე სხვისი საქმეც“ სხვის საქმედ მიიჩნევა და მასზე ისევე ვრცელდება დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების მომწესრიგებელი ნორმები, როგორც „ობიექტურად სხვისი საქმის“ შემთხვევაში.

საქმეების შესრულება მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულებისას შემსრულებელი მეპატრონის საქმეს თვითნებურად ასრულებს. შემსრულებლის ეს თვითნებობა აუცილებლად ჩაითვლებოდა სხვის სამართლებრივ სიკეთეში უხემ ჩარევად რომ არა აღნიშნული ინსტიტუტის არსებობა იურიდიულ დოქტრინაში. აღნიშნული თვითნებობის გამართლების ერთ-ერთი მთავარი საფუძველი სწორედაც რომ შემსრულებლის ქმედების. მეპატრონის ინტერესისა და ნების ურთიერთთანხვედრაა.

გერმანულ დოქტრინაში მართებულადაა ხაზგასმული, რომ ნების ან ინტერესის არსებობა უნდა დადგინდეს იმ მომენტისთვის, „როდესაც შემსრულებელმა იკისრა დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულება და არა შემდგომ საქმის განხორციელებისას“.(Seiler; 2012) მიგვაჩნია, რომ იმისთვის რათა შემსრულებლის მიერ განხორციელებული ქმედებანი მოვაქციოთ დავალების გარეშე სხვისი საქმის ან „ასევე“ სხვისი საქმის რეგულირების სფეროში, მნიშვნელოვანია რომ მეპატრონის ნება, როგორც ასეთი, არსებობდეს უშუალოდ საქმის განხორციელებამდე. ეს

გამომდინარეობს აღნიშნული ინსტიტუტის ცნებიდან, რომლის მიხედვით, თავად ეს უკანასკნელი მოიაზრებს კონკრეტული ქმედების განხორციელებისას ობიექტურ და გონივრულ აუცილებლობას, რომ პირი გარკვეული ქმედებების განხორციელებით შეძლებს დაიცვას ქონების მეპატრონის ინტერესები და თავიდან ააცილოს მეპატრონის ქონებას მოსალოდნელი საფრთხე. შესაბამისად, ცხადია, შემსრულებელს აღნიშნული ფაქტის ცოდნა და ნებელობა თავიდანვე უნდა გააჩნდეს.

ქართველმა კანონმდებელმაც გაიზიარა ეს მიდგომა და სამოქალაქო კოდექსის 974-ე მუხლის პირველ ნაწილში პირდაპირ მიუთითა, რომ „შემსრულებელს არ შეუძლია მოითხოვოს გაწეული ხარჯების ანაზღაურება, თუ მის მიერ საქმეთა შესრულება ეწინააღმდეგება მეპატრონის ნებას ან არ შეესაბამება მის ინტერესებს. თუ შემსრულებელს შეეძლო სცოდნოდა ამის შესახებ, მაშინ იგი ვალდებულია აანაზღაუროს შესრულებით გამოწვეული ზიანი.“ ვფიქრობთ, სწორედ სამოქალაქო კოდექსის ეს მუხლია ის ამოსავალი წერტილი, საიდანაც შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ „ინტერესებთან და ნებასთან შესაბამისობა ამ დანაწესის თანახმად, კუმულატიურად უნდა იყოს სახეზე“ (რუსიაშვილი, 2020)

გერმანულ დოქტრინაში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად მეპატრონის „ნება ან ინტერესი“ დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულების შემადგენლობის აუცილებელი წინაპირობაა (Gehrlein, 2015). აღნიშნულთან კავშირში ცალკეულ ავტორთა მოსაზრებით ეს არ გამომდინარეობს მუხლის ტექსტიდან და, შესაბამისად, მისი დამატებით წინაპირობად განხილვა და ამგვარად ნორმათა გამოყენების სფეროს დავიწროვება გაუმართლებელია (Seiler, 2012), რასაც არ ვეთანხმებით, რადგან, მიუხედავად იმისა, რომ ნორმის დანაწესი პირდაპირ მიუთითებს სხვისი საქმის შესრულებაზე ყოველგვარი სახელშეკრულებო საფუძვლის არსებობის გარეშე, მიგვაჩნია, რომ ამ შემთხვევაში კონკრეტიზაცია და ნების, როგორც ცალკეული წინაპირობის განხილვა მნიშვნელოვანია, რათა დადგინდეს მეპატრონის რეალური ნება, ამიტომ ამ შემთხვევაში, დოქტრინალურადაც და პრაქტიკულადაც გამართლებულად მიგვაჩნია ნების არსებობა, როგორც წინაპირობა.

ერთი შეხედვით საკმაოდ რთულიც კია წარმოვიდგინოთ შემთხვევა, როდესაც საქმის შესრულება მეპატრონის გამოხატულ ნებას ეწინააღმდეგება, მაგრამ საქმის შესრულება მაინც მის ინტერესთა სფეროში ექცევა. ამ შემთხვევაში მეპატრონის ინტერესის შეფასებისას, გასათვალისწინებელია რამდენად შეუძლია საქმის შესრულებას მეპატრონისთვის ობიექტურად სარგებლის მოტანა, რაც თავისთავად ცხადია ობიექტურ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით უნდა შეფასდეს, თუმცაღა, გვერდს ვერ ავუვლით იმ ფაქტს, რომ ეს უკანასკნელი მეპატრონის სუბიექტური დამოკიდებულებაა, შესაბამისად, მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულება როგორც წესი გამართლებულად უნდა ჩაითვალოს მხოლოდ მაშინ, „თუ მეპატრონის განსხვავებული ნება შემსრულებლისთვის ცნობილი ან ობიექტურად შეცნობადი არ არის და ამასთან საქმის შესრულების მიმართ მეპატრონის ნების, ინტერესის ვარაუდი ობიექტურად საფუძვლიანია“ (Seiler, 2012).

აღნიშნული მოსაზრება განავითარა საკასაციო სასამართლომაც ერთ-ერთ საქმეზე მსჯელობისას და აღნიშნა რომ „დავალების გარეშე სხვისი საქმეების

წარმოებისას შემსრულებელის ჩარევა მეპატრონის ქონებრივ სფეროში, მართალია, ნებაყოფლობით ხორციელდება, მაგრამ ამგვარ ჩარევას გონივრული და ობიექტური საფუძველი უნდა გააჩნდეს, ამასთან, აუცილებელი პირობაა, რომ კონკრეტული საქმის შესრულება თვითნებობა კი არ უნდა იყოს, არამედ მეპატრონის ინტერესებს შეესაბამებოდეს და ამ საქმის შესრულება სწორედ მეპატრონისათვის უნდა იყოს სასიკეთო”(საქართველოს უზენაესი სასამართლო № ას-1320-1246-2012). მიუხედავად იმისა, რომ ნება არის სუბიექტური კრიტერიუმი, ჩვენც მიგვაჩნია, რომ ამ მდგომარეობაში მნიშვნელოვანია დავალების გარეშე სხვისი საქმის და „ასევე“ სხვისი საქმის შესრულება მთლიანად ნაკარნახევი იყოს ობიექტური და გონივრული აუცილებლობით, რაშიც უპირველეს ყოვლისა უნდა ვიგულისხმოთ რეალური, გაცხადებული ნება.

იმ შემთხვევაში კი, როცა მეპატრონის ნება არ ეხმიანება შემსრულებლის მიერ განხორციელებულ ქმედებებს, ასეთ დროს შეიძლება დადგეს მხოლოდ ერთი სამართლებრივი შედეგი, კერძოდ, შემსრულებელი ვერ მოითხოვს გაწეული ხარჯების ანაზღაურებას.

ასევე სხვისი საქმისა და მესამე პირის წინაშე ნაკისრი ვალდებულების შესრულების ქართულ-გერმანული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი

აღნიშნული ინსტიტუტის გაანალიზების პროცესში ჩნდება კითხვა - გამორიცხავს თუ არა საკუთარი საქმის შესრულება დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებას და მიიჩნევა თუ არა ე.წ. „ასევე სხვისი საქმე“ სხვის საქმედ? ეს ის ძალიან მნიშვნელოვანი შეკითხვაა, რასთან დაკავშირებითაც ქართულ თუ გერმანულ იურიდიულ დოქტრინაში მეცნიერთა აზრი ორად იყოფა, ამასთან, იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია არაერთი კრიტიკული მოსაზრება, რომელთაგან უამრავი სწორედ რომ სასამართლო გადაწყვეტილებებს ეხება. სწორედ ამიტომ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ამ საკითხზე მსჯელობისას მიმოვიხილოთ გერმანული სასამართლო პრაქტიკიდან ცნობილი საქმეები და სწორედ მათზე დაყრდნობით განვახილოთ ჩვენი შეხედულებები თუ პოზიციები აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საქმეზე, კერძოდ, ე.წ. „მემკვიდრის მამიებლის“ საქმეზე (Emmerich, 2002), გერმანიის სასამართლოს მიერ განვითარებული მოსაზრებები და მიღებული გადაწყვეტილება მეცნიერთა შორის დავის მთავარ ობიექტად იქცა. საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე, დადგინდა, რომ მემკვიდრეთა ძებნით პროფესიულად დაკავებულმა პირმა, იპოვნა ერთ-ერთი მორიგი მემკვიდრე და სამკვიდროსთან დაკავშირებული ინფორმაციის სანაცვლოდ მოსთხოვა თანხა, რაზეც უარს მიიღო. რის შემდეგაც, მან მოითხოვა იმ ხარჯების ანაზღაურება, რომელიც მემკვიდრის მოძიების პროცესთან იყო დაკავშირებული.

აღნიშნულ საქმეზე, გერმანიის სასამართლომ გადაწყვეტილების მიღებისას, საერთოდ არ იმსჯელა იყო თუ არა სახეზე „ასევე“ სხვისი საქმე და დავალების გარეშე სხვისი საქმეების ინსტიტუტის გამოყენება, წინაპირობების არ არსებობის გამო თავიდანვე გამორიცხა. სასამართლოს ამგვარმა გადაწყვეტილებამ იურიდიულ ლიტერატურაში მეცნიერთა აზრი ორ ნაწილად გაყო, რომელთაგან ერთნი

გადაწყვეტილების სისწორეს აღიარებდნენ, ხოლო მეორენი სკეპტიკურად აფასებდნენ მას. მიუხედავად გამოთქმული კრიტიკისა, დღესდღეობით გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, რომელსაც ჩვენც ვეთანხმებით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დასახელებულ საქმეზე სასამართლოს გადაწყვეტილება ყოველგვარ მიზეზ გარეშე გასაზიარებელია, ვინაიდან იმისათვის, რომ ქმედების კვალიფიცირება მოვახდინოთ დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულებად, კერძოდ კი „ასევე სხვის საქმედ“, აუცილებელია გესტორის მხრიდან ივარაუდებოდეს სხვისი საქმის შესრულების ნება. შესაბამისად, აღნიშნული საქმის ფაქტობრივ გარემოებებზე დაყრდნობით, მიგვაჩნია, რომ სახეზე იყო „ასევე სხვისი საქმის“ შემთხვევა, ვინაიდან მოსარჩელეს გაცნობიერებული ჰქონდა, რომ მისი აქტივობით ის სხვა პირს ანიჭებდა სარგებელს და ასეთი შედეგის დადგომა სურდა, რაც სასამართლო გადაწყვეტილების სისწორეს უსვამს ხაზს.

განსახილველ თემატიკასთან მიმართებით ასევე ძალიან საინტერესოა ქართული სასამართლოს მიდგომა, კერძოდ, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთი საქმის განხილვისას ერთ-ერთი თანამესაკუთრის მიერ სახლის აღდგენით სამუშაოებზე გაწეული ხარჯების მიმართ მართებულად არ მიიჩნია დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენება, ვინაიდან, სასამართლოს დასაბუთებით, პირი ასრულებდა საკუთარ საქმეს, რაც, თავის მხრივ, სხვისი საქმის შესრულებას გამორიცხავდა (საქართველოს უზენაესი სასამართლო №ას-649-610-2011) ასეთი მსჯელობა სადავოა და მას გარკვეული უარყოფითი შეფასებები მოჰყვა. პირადად ჩვენი მოსაზრებით, სასამართლოს მიერ მითითებული საფუძვლით დავალების გარეშე სხვის საქმეების შესრულების ინსტიტუტის გამორიცხვა არამართლზომიერია, ვინაიდან, საკუთარი საქმის შესრულება თავისთავად არ გამორიცხავს სხვისი საქმის შესრულებას. თუკი პირი ასრულებს საქმეს, რომელიც ჯდება როგორც მის, ისე სხვა პირის ინტერესებში, მაშინ აღნიშნული უნდა მივიჩნიოთ „ასევე სხვის საქმედ“, რაც ექცევა დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების მომწესრიგებელი ნორმების მოქმედების სფეროში, რადგანაც, როგორც გაბატონებული მოსაზრება ამბობს - „ასევე სხვისი საქმედ“ საქმეა“.

საკვლევი თემის განხილვისას, როგორც წინა ქვეთავებში უკვე აღვნიშნეთ, განსაკუთრებულად მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს გესტორის მხრიდან მესამე პირის წინაშე ვალდებულების შესრულების საკითხი, რაც გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, არ გამორიცხვას დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების ინსტიტუტის არსებობას.

დავალების გარეშე სხვისი საქმეების მეკატრონის ნების საწინააღმდეგო შესრულების ქართულ-გერმანული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი

როგორც ზემოთ მოხმობილი მსჯელობებიდან ვასკვნით, მეკატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულება დავალების გარეშე სხვისი საქმეების ინსტიტუტის ფრიად მნიშვნელოვანი გამოხატულებაა, ამიტომ მასზე ყურადღების გამახვილება და სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვა რელევანტურად მიგვაჩნია. ამ მხრივ, საინტერესოა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა. კერძოდ, საქართველოს

უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო პალატის მიერ განხილულ ერთ-ერთ საქმეში, მესტიის მუნიციპალიტეტის თვითმმართველმა ერთეულმა მესტიის რაიონულ სასამართლოში ა.ჩ-ის წინააღმდეგ სარჩელი აღძრა მოპასუხისათვის 581 012,79 ლარის დაკისრების მოთხოვნით (საქართველოს უზენაესი სასამართლო № ას-1320-1246-2012)

განსახილველ საქმეზე, ვეთანხმებით საკასაციო სასამართლოს შეხედულებას, რომელიც, თავის მხრივ, იზიარებს სააპელაციო სასამართლოს პოზიციას, რომ მოცემულ შემთხვევაში მოსარჩელის მოთხოვნა დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულების კანონისმიერი ურთიერთობიდან შეიძლება იყოს წარმოშობილი. კერძოდ, მესტიის მუნიციპალიტეტის გამგეობამ შპს „დ-ან“ დადო ხელშეკრულება და განხორციელა ა. ჩ-ის კუთვნილი ქონების რეაბილიტაცია ამ უკანასკნელის მხრიდან დავალების, ან სხვა სახელშეკრულებო თუ კანონისმიერი საფუძვლის არსებობის გარეშე, ამდენად, დავის ფაქტობრივი გარემოებები შეესაბამება სამოქალაქო კოდექსის 969-ე მუხლის მოცემულობას (ნაჭყებია, 2014), რომლის თანახმად, „პირი (შემსრულებელი), რომელიც დავალების ან სხვა საფუძვლის გარეშე ასრულებს სხვა პირის (მეპატრონის) საქმეებს, ვალდებულია შეასრულოს ისინი კეთილსინდისიერად“.

ზოგადად იმისათვის, რომ სახეზე გვექონდეს დავალების გარეშე სხვისი საქმეების ნამდვილი და მართებული შესრულება, რა დროსაც პირი კეთილსინდისიერად ახორციელებს სხვისი ინტერესების სფეროს მიკუთვნებულ საქმეს, აუცილებელია, რომ კონკრეტული საქმის განხორციელება შეესაბამებოდეს მეპატრონის ინტერესებს და იყოს გარკვეული სარგებლის მომტანი მისთვის. ჩვენი აზრით, გასაზიარებელია საკასაციო სასამართლოს განმარტება, რომლის თანახმად გესტორის მიერ მეპატრონის ქონებრივ სფეროში ჩარევას უნდა გააჩნდეს გონივრული და ობიექტური საფუძველი.

განსახილველ საქმეში, მესტიის მუნიციპალიტეტის მიერ განხორციელებული ქმედება, კერძოდ კი მის მიერ ა.ჩ-ის უძრავი ქონების რეაბილიტაცია, ვფიქრობთ, ნამდვილად წარმოადგენს დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულებას თუმცა, აქ პრობლემური ხდება საკითხი იმის შესახებ თუ რამდენად შეესაბამება აღნიშნული საქმე სხვის, ამ შემთხვევაში ა.ჩ-ის ნებას. როგორც საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან ვიგებთ, მოსარჩელე აცხადებს, რომ მესტიის მუნიციპალიტეტს არ აქვს გაწეული ხარჯების მოთხოვნის უფლება, რადგანაც მან დაარღვია დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებისას გათვალისწინებული სსკ.-ის 971-ე, 972-ე მუხლებით დაკისრებული ვალდებულებანი. მაშასადამე, მუნიციპალიტეტის მიერ საქმის განხორციელებისას არ ივარაუდებოდა ა.ჩ-ის ნება, რის გამოც, შეგვიძლია აღნიშნული საქმე მივიჩნიოთ მეპატრონის ნების საწინააღმდეგო შესრულებად. ამასთან მიმართებით უნდა გამოვიყენოთ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 974-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომელიც იმპერატიულად აწესებს, რომ „შემსრულებელს არ შეუძლია მოითხოვოს გაწეული ხარჯების ანაზღაურება, თუ მის მიერ საქმეთა შესრულება ეწინააღმდეგება მეპატრონის ნებას ან არ შეესაბამება მის ინტერესებს. თუ შემსრულებელს შეეძლო სცოდნოდა ამის შესახებ, მაშინ იგი ვალდებულია

აანაზღაუროს შესრულებით გამოწვეული ზიანი.“

ამრიგად, დასახელებული ნორმა პირდაპირ მიუთითებს, რომ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც გესტორის მიერ განხორციელებული ქმედება ეწინააღმდეგება მეპატრონის ინტერესებს, მას არ შეუძლია მოითხოვოს გაწეული ხარჯების ანაზღაურება. ამასთან, ვფიქრობთ აქვე უნდა გავამახვილოთ ყურადღება ნორმის დისპოზიციაში მოცემულ დანაწესზე, რომლის თანახმად, ისეთ დროს როცა შემსრულებელს ჰქონდა შესაძლებლობა სცოდნოდა პირის მიერ მისი ნების საწინააღმდეგოდ საქმის შესრულების შესახებ, მაშინ ის ვალდებულია აანაზღაუროს შესრულებით გამოწვეული ზიანი. ჩვენს ხელთ არსებული საქმის განხილვისას საკითხავია შეეძლო თუ არა ა.ჩ-ს სცოდნოდა მესტიის მუნიციპალიტეტის მიერ ჩატარებული რეაბილიტაციის შესახებ და ამასთან, იყო თუ არა ეს უკანასკნელი ვალდებული პირადად შეეტყობინებინა მეპატრონისათვის მის მიერ დასახული გეგმების შესახებ. ზოგადად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 971-ე მუხლი, შემსრულებელს აკისრებს ვალდებულებას პირველი შესაძლებლობისთანავე აცნობოს მეპატრონეს, რომ იკისრა საქმეთა შესრულება.

ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა სააპელაციო სასამართლოს შეხედულება, რომელიც მიიჩნევს, რომ გამგეობის მიერ სამუშაოს შესრულება წარმოადგენდა საყოველთაოდ ცნობილ ფაქტს. სააპელაციო სასამართლოს ამ მოსაზრებას საკასაციო სასამართლო არ იზიარებს და ამ საკითხზე განსხვავებულ პოზიციას აყალიბებს. პირადად ჩვენ, საკასაციო სასამართლოს მსგავსად მიგვაჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ გაკეთებული ასეთი მითითება არ იყო მყარი არგუმენტი იმის დასამტკიცებლად, რომ მუნიციპალიტეტმა სსკ.-ის 971-ე მუხლით გათვალისწინებული შეტყობინების ვალდებულება სათანადოდ დაიცვა. მიგვაჩნია, რომ ყველა ადამიანს აქვს უფლება შეიტყოს თუ რა დოზით აპირებს პირი მის ქონებრივ სფეროში ჩარევას და რა ცვლილებების შეტანას გეგმავს ამ კუთხით. საყოველთაოდ ცნობილად ფაქტის მიჩნევა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც აღნიშნულის შესახებ ინფორმირებულია მოსახლეობის უმრავლესობა, მათ შორის იმ ფენის წარმომადგენლებიც, რომლებსაც ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ ისარგებლონ კომუნიკაციისთვის განკუთვნილი ტექნოლოგიური თუ სხვა ისეთი სახის საშუალებებით, რაც უზრუნველყოფს მათ ინფორმირებას კონკრეტულ საკითხებზე. მაშასადამე, საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება იმის შესახებ, რომ საქმის „საყოველთაოდ ცნობილობა“ შეფასებითი კატეგორიაა და ის პირის შეტყობინების ვალდებულებას არ გამოირიცხავს, ყოველგვარ მიზეზგარეშე გასაზიარებელია და ყველა ამ გარემოებაზე მითითებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მესტიის მუნიციპალიტეტის მიერ განხორციელებული საქმე არ მოდის თანხვედრაში მეპატრონის ინტერესებთან, და წარმოადგენს მ მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულებას.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ განსხვავებით მეპატრონის ნების

საწინააღმდეგოდ შესრულებისგან, დავალების გარეშე „ასევე სხვისი“ საქმეების შესრულება არ არის კანონმდებლობით პირდაპირ მოწესრიგებული, რაც კიდევ უფრო მეტად ზრდის მის მიმართ გამოთქმულ კრიტიკას და ამცირებს პრაქტიკაში მისი გამოყენების შესაძლებლობას. რაც შეეხება მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულებას, კვლევის შედეგებმა ცხადჰყო, რომ მართალია ეს უკანასკნელი პირდაპირაა მოწესრიგებული, როგორც ქართული, ასევე გერმანული სამოქალაქო კოდექსით, თუმცა თემის უამრავი თავისებურებიდან გამომდინარე, რთული დასადგენია რამდენად შეიძლება სამართლებრივი დავა სწორედ მათზე დაყრდნობით გადაწყდეს. ვიმედოვნებთ, რომ წარმოდგენილ ნაშრომში განხილული სამართლებრივი საკითხები გარკვეული კუთხით სასარგებლოდ წაადგება ქართულ იურისპრუდენციას და შექმნის საფუძველს სამოქალაქო სამართლის ზემოთ განხილული საკითხების უფრო სრულყოფილად და ღრმად შესწავლისთვის.

ბიბლიოგრაფია:

1. ბიჭია, მ. (2016). კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები. თბილისი: ბონა კაუზა
2. კროპჰოლერი, ი. (2014). გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი სასწავლო კომენტარი. თბილისი: C.H.Beck
3. ნაჭყეზია, ა. (2014). სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში. თბილისი: GIZ
4. რუსიაშვილი, გ. (2020). დავალების გარეშე „ასევე“ სხვისი საქმის შესრულება და მეპატრონის ნების საწინააღმდეგოდ შესრულება. შედარებითი სამართლის ჟურნალი, 1: 49-58
5. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
6. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2012 წლის 12 დეკემბერის გადაწყვეტილება, № ას-1320-1246-2012
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატა; 4.10.2011. №ას-649-610-2011
8. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო პალატა, 2012 წლის 12 დეკემბრის გადაწყვეტილება, საქმე № ას-1320-1246-2012
9. BGH NJW 2002, 75; V. Emmerich, Anmerkung zu BGH, Urteil v. 23.9.1999, JuS 2000, 604; H. Wendtlandt, „Ein bisschen über den Rubikon“ - Der BGH und die GoA des vertraglich pflichtengebundenen Geschäftsführers, NJW 2004, 985
10. Gehrlein. (2015) Bech'scher Online-Kommentar. Germany : C.H.Beck
11. Seiler. (2012) Münchener Kommentar zum BGB. Germany: C.H.Beck

Negotiorum gestio and performance against will of dominus

Metopishvili Eka
Rubashvili Mari
Tbilisi State University

Abstract

Within the bounds of the presented article, we will talk about one of the most essential, although very problematic issues in the world civil law, such as “Negotiorum Gestio” (which can be translated as “management of affairs without mandate“). There exist many different views in the world law literature regarding this institution. The legislation of some countries recognizes and puts “Negotiorum Gestio” into practice, although there are some, including Georgian legislation, where this system remains on a doctrinal level only and that makes it less utilized in judicial practice. Due to this problem, the main accent of the paper will be on all the problems, on the basis of which stated institution couldn’t establish in practice. In accordance with that, in order to highlight the problematic nature of the stated issue, we used systematic research method as well as a comparative-legal method and set Georgian and German judicial practice off against each other regarding Negotiorum Gestio.

Keywords: Negotiorum Gestio, Affairs, Mandate, Dominus, Gestor